

ХРОНОЛОГІЯ

Прикметні події, пов'язані з Голокостом

(1933 – 1945 рр.)

1933

30 січня	Адольф Гітлер стає канцлером імперії.
27 лютого	Підпал рейхстагу.
9 березня	Генріха Гімmlера призначено шефом Мюнхенської поліції.
22 березня	Заснування Гімmlером першого концтабору СС у Дахау.
23 березня	Ухвалення рейхстагом Акта про надання надзвичайних повноважень Гітлеру.
1 квітня	Всенародне бойкотування єврейських підприємств і фахівців.
10 травня	Публічні спалювання книжок у Німеччині, спрямовані проти творів єврейських авторів і противників нацизму.
14 липня	Нацистську партію в законодавчому порядку визнано єдиною легальною політичною партією в Німеччині.
20 липня	Підписання в Римі конкордату між Ватиканом і Третім рейхом.
19 жовтня	Вихід Німеччини з Ліги Націй.

1934

- 26 січня Підписання Німеччиною та Польщею пакту про ненапад упродовж десяти років.
- 20 квітня Гімmlера призначено головою гестапо.
- 30 червня – 2 липня Гітлер позбувся Ернста Рьома та скасував СА [штурмові загони].
- 20 липня СС [охоронні частини] стають самостійною організацією на чолі з Гімmlером, що перебуває в розпорядженні Гітлера.
- 2 серпня Смерть президента фон Гінденбурга. Гітлер стає «фюрером і рейхсканцлером» німецької держави. Від військових сил вимагається складання особистої присяги на вірність фюреру.

1935

- 15 вересня Цілковите ухвалення антиєврейського законодавства в Нюрнберзі.

1936

- 17 червня Гімmlера офіційно проголошено рейхсфюрером СС і шефом німецької поліції.
- Літо Німеччина приймає у себе Літні олімпійські ігри: Джесс Овенс завойовує чотири золоті медалі.

1937

- 21 березня Енцикліка Папи Пія XI «Mit brennender Sorge» («Із глибоким занепокоєнням»).
- 16 липня Заснування концтабору Бухенвальд.

1938

- 12 – 13 березня Аншлюс: приєднання Австрії до Третього рейху.

29 – 30 вересня Сторони Мюнхенської конференції погоджуються на приєднання Німеччиною частини Чехословаччини.

27 – 28 жовтня Вигнання 17 тисяч польських євреїв із Німеччини.

7 листопада Гершель Гринцспан стріляє в Ернста фон Рата в Парижі.

9 – 10 листопада *Kristallnacht*.

1939

23 серпня Підписання в Москві Молотовим і Ріббентропом радянсько-німецького пакту про ненапад.

1 вересня Німеччина окупує Польщу.

3 вересня Британія та Франція оголошують війну Німеччині.

17 вересня Червона Армія займає землі Західної України, що перебували у складі Польщі.

21 вересня Рейнгард Гейдріх видає розпорядження про створення єврейських гетто і рад в окупованій Польщі.

23 листопада Вимога до євреїв в окупованій Польщі носити ідентифікаційну зірку.

1940

Початок січня Перше експериментальне умиртвіння газом психічно хворих, євреїв та інших.

Січень – лютий Єврейські молодіжні рухи організують підпільний опір у Польщі.

12 лютого	Розпочинається депортація євреїв із Німеччини до Польщі.
27 квітня	Гімлер віддає наказ про створення концтабору в Освенцімі.
1 травня	Затверджено створення гетто в Лодзі.
20 травня	Розпочинає функціонувати концтабір в Освенцімі.
4 червня	Завершено британську евакуацію з Дункірка.
16 жовтня	Наказ про створення варшавського гетто.
15 листопада	Варшавське гетто заблоковано.
1941	
14 травня	Понад 3 600 євреїв заарештовано в Парижі.
15 травня	Маршал Петен схвалює французьку політику колабораціонізму щодо Німеччини.
22 червня	Напад Німеччини на Радянський Союз.
Липень	Будівництво концтабору Майданек.
31 липня	Герінг призначає Гейдріха керівником акції впровадження «остаточного розв'язання», – тобто «розв'язання» єврейського питання.
3 вересня	Перші експериментальні умертвіння газом «циклон Б» радянських військовополонених в Освенцімі.
29 – 30 вересня	Знищення 34 тисяч євреїв у Бабиному Яру.
10 жовтня	Заснування гетто в Терезієнштадті.

7 грудня	Напад Японії на Перл-Харбор.
8 грудня	Почав функціонувати табір смерті Хелмно поблизу Лодзі.
11 грудня	Німеччина та Італія оголошують війну Сполученим Штатам.
1942	
20 січня	Учасники Ванзейської конференції укладають плани винищення європейських євреїв.
21 січня	Організація єврейського опору та партизанських загонів у Вільнюсі та Ковелі.
Лютий – березень	Евакуація польських гетто та депортація євреїв до таборів масового знищення.
Березень – липень	Починають функціонувати знищувальні центри Белжеца, Собібура і Треблінки.
27 березня	Перше перевезення євреїв із Парижа до Освенціма.
22 липня	Перша великомасштабна депортація євреїв із Варшави до Треблінки.
28 липня	Заснування у варшавському гетто «Єврейської бойової організації».
2 листопада	Поразка німців в Ель-Аламейні.
19 – 22 листопада	Контрнаступ Червоної Армії під Сталінградом.
10 грудня	Перше перевезення німецьких євреїв до Освенціма.
17 грудня	Союзники вирішують визнати нацистів винними у масовому вбивстві євреїв.

1943

- 18 – 21 січня Мордехай Анєлевич очолює перше збройне повстання у варшавському гетто.
- 31 березня Відкриття нового крематорію в Освенцімі.
- 19 – 30 квітня Безуспішне обговорення питань рятування єврейських жертв нацизму на Бермудській конференції.
- 19 квітня Початок ліквідації варшавського гетто. Анєлевич очолює повстання у варшавському гетто.
- 16 травня Ліквідацію варшавського гетто завершено.
- 11 червня Гімmlер віддає наказ про ліквідацію всіх гетто в Польщі та Радянському Союзі.
- 2 серпня Повстання в'язнів Трєблінки.
- 1 – 2 жовтня Данці рятують данських євреїв від нацистів.
- 14 жовтня Повстання в'язнів Собібура.
- 18 жовтня Перша депортація євреїв із Рима до Освенціма.

1944

- 22 січня Президент Рузвельт створює правління воєнних біженців.
- 19 березня Німеччина окупує Угорщину.
- 2 квітня Депортовано євреїв із Афін до Освенціма.
- Травень – липень Депортація угорських євреїв до Освенціма.
- 6 червня День «Д»: союзники висадилися в Нормандії.

23 липня	Майданек звільнено радянськими військами.
20 липня	Німецькі офіцери вчиняють замах на Гітлера.
7 жовтня	Повстання <i>Sonderkommando</i> в Освенцімі.
Кінець жовтня	Останні умиртвіння газом в Освенцімі.
26 листопада	Гіммлер віддає наказ про знищення освенцімських крематоріїв.
1945	
17 – 18 січня	Освенцім евакуйовано. Починається «смертний похід» в'язнів.
27 січня	Радянські війська звільняють Освенцім.
11 квітня – 4 травня	Союзники звільняють концтабори в Бухенвальді, Берген-Бельзені, Дахау, Маутхаузені й Терезіенштадті.
30 квітня	Самогубство Гітлера.
7 травня	Нацистська Німеччина беззастережно капітулює перед союзниками з антигітлерівської коаліції.
8 травня	День перемоги в Європі.
Листопад 1945 – жовтень 1946	Судові процеси над воєнними злочинцями в Нюрнберзі.

КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ

Упродовж 1939 – 1945 років на контрольованих нацистами теренах Європи було замордовано шість мільйонів неозброєного та безневинного єврейського цивільного населення – чоловіків, жінок, дітей і немовлят – в ході здійснення свідомої політики знищення будь-яких ознак єврейського життя й культури. Із них два мільйони було вбито у своїх рідних містах і селах: деяких було ув'язнено в гетто, де вони були свідомо приречені політикою нацистів умирати голодною смертю, інших розстрілювали в місцях масових убивств за місцем їхнього проживання. Решта чотири мільйони євреїв були змушені полишати свої домівки й вирушати поїздом до віддалених концтаборів, де на них чекала смерть або внаслідок виснажливої праці, або від голоду, де їх забивали до смерті, розстрілювали або умертвляли газом.

Освенцім – концтабір, у якому впродовж 1941 – 1944 років було замордовано понад 2 мільйони людей, серед них євреї, цигани та радянські військовополонені.

Табори, призначені виключно для знищення євреїв.

Інші табори, в яких євреїв та людей іншої національності використовували для примусової праці, прирікали на голодну смерть, піддавали катуванням і вбивали з такою жорстокістю, яку важко навіть собі уявити. Більшість із цих таборів мали поблизу трудові табори-«сателіти».

Серед сотень тисяч людей різних національностей, яких було вислано нацистами до концтаборів, були антифашисти, свідки Єгови, гомосексуалісти, психічно хворі та люди з хронічними хворобами. Крім того, було замордовано понад 250 тисяч циган внаслідок наміру нацистів винищити циган, як і євреїв, змести з мапи Європи.

У більшості з позначених тут таборів здійснювалися так звані «медичні» дослідження, без знеболювальних засобів, лише через цікавість і цинізм лікарів. Під час цих експериментів було закатовано сотні перед тим здорових «пацієнтів».